

فصلنامه ژئوپلیتیک - سال هفتم، شماره اول، بهار ۱۳۹۰

صص ۴۰-۱۴

تحلیل حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان

بعد از انقلاب اسلامی

دکتر زهرا احمدی پور* - دانشیار جغرافیای سیاسی دانشگاه تربیت مدرس
دکتر محمدرضا حافظ‌نیا - استاد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس
عبدالوهاب خوجم‌لی - کارشناس ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۹/۷/۵

تاریخ دریافت: ۱۳۸۸/۱۲/۶

چکیده

نمایندگی و تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی در جغرافیای انتخابات دو تا از بحث‌های اساسی رشته جغرافیای سیاسی می‌باشد که با روش‌های حوزه‌بندی انتخاباتی و نیز معیارهایی که در حوزه‌بندی انتخاباتی برای انطباق حوزه‌ها با معیارهای علمی حوزه‌بندی انتخاباتی اعمال می‌شود، ارتباط نزدیکی دارد. پیچیدگی‌های جغرافیای طبیعی و انسانی استان گلستان که عناصر مختلف جغرافیای طبیعی (کوه، جنگل، جلگه، دشت، صحرا و دریا) و جغرافیای انسانی (قومیت‌های مختلف - فارس، ترکمن، سیستانی، ترک و بلوچ - شهرها، مرزهای تقسیمات کشوری، مرزهای حوزه‌های انتخاباتی، راه‌های ارتباطی و مراکز قدرت سیاسی و اداری) را در یک محیط محدود جغرافیایی گرد هم آورده است، مسائل گوناگونی را از دید جغرافیای انتخابات در مقابل محقق گذاشته است. این مقاله با رویکرد توصیفی - تحلیلی در قالب توجه به میزان انطباق شرایط حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان با معیارهای استاندارد حوزه‌بندی انتخاباتی و موارد اعمال پدیده جری ماندرینگ در حوزه‌بندی حوزه‌های انتخاباتی به دنبال پاسخگویی به سؤال زیر می‌باشد که: رابطه نسبت جمعیتی گروه قومی ترکمن در استان گلستان و تعداد نمایندگانشان در مجلس شورای اسلامی چگونه می‌باشد؟ بر اساس نتایج این تحقیق، بعضی از موارد عدم انطباق حوزه‌های انتخاباتی و جری ماندرینگ در تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان مشاهده می‌شود که تأثیر منفی در درجه نمایندگی گروه قومی ترکمن بر جای گذاشته است. بعد از انقلاب اسلامی پدیده جری ماندرینگ به ضرر گروه قومی ترکمن اعمال شده است. ولی روند تغییرات حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان در راستای انطباق حوزه‌ها با معیارهای استاندارد حوزه‌بندی حرکت کرده است.

واژه‌های کلیدی: جغرافیای انتخابات، حوزه‌های انتخاباتی، جری ماندرینگ، نمایندگی، استان گلستان.

۱- مقدمه

هدف از انتخابات در بیشتر کشورها تعبیه و کاربری سیستمی می‌باشد که در آن هر فرد بالغ یک رأی با وزن برابر با رأی‌های دیگران داشته باشد که در انطباق با پیروی از اصل یک فرد یک رأی می‌باشد (Blacksell, ۲۰۰۶: ۱۱۸-۱۱۹). تحقق این هدف در انتخابات پارلمانی کشورها مستلزم ترسیم دقیق حوزه‌های انتخاباتی بر روی سطح زمین با در نظر گرفتن عوامل مختلف جغرافیایی همانند تنوع محیط طبیعی، جمعیت، راه‌های ارتباطی و دیگر عناصر دخیل در انسجام یک ناحیه جغرافیایی می‌باشد.

مکان کلیدی‌ترین مفهوم دانش جغرافیا است. در علوم جغرافیایی درک مکان در پیوند با موقعیت جغرافیایی (مطلق و نسبی)، طبیعت، تاریخ، اقتصاد، جامعه، بوم‌شناسی فرهنگی و سیاست قابلیت تفسیر می‌یابد. در این میان، پژوهش‌های جغرافیای سیاسی به دنبال یافتن بستگی‌ها و پیوندهای عاطفی میان افراد و فضاهایی است که در آن زندگی می‌کنند. این فضاها خالق بخشی از هویت افراد هستند، هویتی که گاه، بنیاد واکنش آنان به‌شمار می‌رود (کاویانی‌راد و ویسی، ۱۳۸۷: ۲). گسترش هرچه بیشتر جوامع و توسعه جغرافیایی و جمعیتی حوزه‌های انسانی یکی از الزاماتی است که حکومت‌ها را به تجدید نظر و برقراری تقسیمات کشوری جدید بر اساس مواردی چون مسئله قومیتها و اعمال سیاستهای اقتصادی و سیاسی خاص اجتناب‌ناپذیر می‌شود (احمدی‌پور و دیگران، ۱۳۸۸: ۳۰). استان گلستان به دلیل دارا بودن شرایط منحصر به فرد جغرافیای طبیعی و انسانی - سکونت اقوام گوناگون در محدوده جغرافیایی محدود و متنوع و نیز طرز چیدمان مرزهای حوزه‌های انتخاباتی مجلس - پیچیدگی‌های خاص کارکردی را از لحاظ عملکرد در حیطه انتخابات مجلس شورای اسلامی به وجود آورده است. گستره فضای جغرافیایی استان گلستان به ۶ حوزه انتخاباتی تقسیم شده است. ۳ حوزه از آنها به صورتی طراحی شده‌اند که دو گروه قومی متفاوت را به نسبت تقریباً مساوی در خود جای داده است و حوزه‌های دیگر نیز در طول دوره‌های زمانی متفاوت شرایط مشابه این سه حوزه را دارا بوده‌اند. این تفاوت‌ها همراه با تنوع در دیگر عوامل و عناصر تشکیل دهنده حوزه‌های انتخاباتی همچون محیط جغرافیایی، ارتباطات و دسترسی‌ها و غیره تأثیر مستقیمی را در درجه نمایندگی

گروه‌های قومی متفاوت به‌ویژه گروه قومی ترکمن بر جای گذاشته است (به‌طوری که گروه قومی ترکمن در حوزه انتخاباتی گرگان با وجود بیش از ۱۱۰/۰۰۰ نفر جمعیت تاکنون موفق به ارسال نماینده به مجلس نشده‌اند) و بازنگری در تقسیمات ناحیه‌ای حوزه‌های انتخاباتی را در طول دوره‌های زمانی برای انطباق با دگرگونی‌های توزیع فضایی طبقات و گروه‌های قومی در بستر جغرافیایی ضروری می‌نماید که لزوم مطالعه در مورد شرایط جغرافیای انتخاباتی استان گلستان از رویکرد شرایط حوزه‌های انتخاباتی استان از لحاظ انطباق یا عدم انطباق حوزه‌بندی حوزه‌های انتخاباتی استان با معیارهای استاندارد حوزه‌بندی انتخاباتی را به‌وجود می‌آورد و ایجاب می‌کند این بازنگری‌ها در حوزه‌های انتخاباتی بر طبق اصول و معیارهای شناخته شده تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی انجام شود. معیارهایی همچون جمعیت برابر، معیارهای مربوط به مرزهای جغرافیایی و اندازه و شکل جغرافیایی، معیار جوامع هم منفعت که خود شامل معیارهای جغرافیایی، معیارهای مرتبط با منافع مشترک یا ویژگی‌های مشترک، الگوهای تعامل و ارتباطات و دسترسی می‌باشد، همچنین عادلانه بودن برای احزاب سیاسی و گروه‌های اقلیت در تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی معیارهای اساسی می‌باشند (صدوقی، ۱۳۸۱: ۵۷). زیرا این مسئله که کدام حزب یا گروه قومی و اجتماعی بیشتر از گرایش‌های موجود در نظام انتخاباتی منتفع می‌شود تا حدودی به طراحی مرزهای نواحی انتخاباتی و یا حوزه‌های رأی‌گیری وابسته است (جونز و دیگران، ۱۳۸۶: ۲۵۷).

حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان بعد از انقلاب اسلامی در سه دوره زمانی ۱۳۵۸، ۱۳۶۶ و ۱۳۷۸ شمسی مورد حوزه‌بندی مجدد قرار گرفته‌اند که با توجه به آنها به شناسایی موارد اعمال پدیده جری ماندرینگ در حوزه‌بندی انتخاباتی استان گلستان می‌پردازیم. دو مسئله وضعیت انطباق یا عدم انطباق حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان با معیارهای تحدید حدود استاندارد حوزه‌های انتخاباتی و وضعیت اعمال پدیده جری ماندرینگ در استان گلستان رابطه مستقیم با نسبت نمایندگان گروه‌های قومی استان گلستان در مجلس شورای اسلامی دارد و به‌عبارتی در تکمیل دو مسئله فوق به این سوال خواهیم پرداخت که رابطه بین نسبت جمعیتی گروه قومی ترکمن و تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی این گروه قومی چگونه است؟ با توجه به سوالات فوق در این پژوهش به بررسی و مطالعه شرایط حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان در راستای آزمون فرضیات زیر می‌باشیم.

۱. به نظر می‌رسد حوزه‌بندی حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی استان گلستان با شاخص‌های استاندارد تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی انطباق ندارد.
۲. به نظر می‌رسد مواردی از اعمال پدیده جری ماندپرنگ در حوزه‌بندی انتخاباتی مجلس استان گلستان وجود دارد.
۳. به نظر می‌رسد رابطه نسبت جمعیتی گروه قومی ترکمن در استان گلستان و تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی این گروه قومی در استان نامتناسب باشد.

۲- مبانی نظری پژوهش

۲-۱- حوزه‌های انتخاباتی

حوزه‌های انتخاباتی^۱ تقسیمات اداری فضا می‌باشند که توسط نمایندگان مردمی که در قلمروهای محدود کشورهای دموکراتیک زندگی می‌کنند برای مقاصد انتخاباتی طراحی شده‌اند. نمایندگان انتخاب شده در این حوزه‌ها نه تنها نمایندگی مردم را دارند بلکه تقسیمات مربوط به قلمرو حوزه‌های انتخاباتی را نیز منعکس می‌کنند. هر دو اینها - زمین و مردم- و قوانین متداول استان‌های کشور اساس و پایه‌ای برای مرزهای حوزه‌های انتخاباتی و تقسیماتشان می‌باشند (Pal Singh, ۲۰۰۰: ۵۱۷). در واقع وجود حوزه‌های انتخاباتی برای انعکاس تفاوت‌های جغرافیای مناطق مختلف کشور و هرچه متناسب‌تر شدن نتیجه انتخابات نسبت به تفاوت‌های مناطق لازم و ضروری می‌نماید (Katz, ۱۹۹۷: ۱۱۰). در مبارزات سیاسی ایالات متحده واژه حوزه انتخاباتی اغلب برای تقسیم قانونگذارانی (نمایندگان پارلمان) که در داخل گروه‌های جمعیتی جداگانه انتخاب می‌شوند، برای مثال در طول خطوط گروه‌های نژادی، خطوط گروه‌های مذهبی، خطوط فرهنگی، خطوط برتری جنسی و غیره قرار دارند، مورد استفاده قرار می‌گیرد. و اصطلاح حوزه انتخاباتی هسته‌ای^۲ برای رجوع و اشاره به پایه‌ای از حامیان کاندیداها مورد استفاده می‌باشد. برای مثال حوزه انتخاباتی اعضای گنگره ممکن است به هر کدام از شهروندان در حوزه انتخابیه دلالت

۱- Constituency

۲- Core Constituency

کند، اما حوزه انتخاباتی هسته‌ای به مردمی دلالت دارد که در انتخابات گذشته در آن حوزه به او رأی داده‌اند (www.en.wikipedia.org/wiki/constituency). جغرافیایی‌ترین جنبه در شاخه جغرافیای انتخابات، جغرافیای نمایندگی^۱ می‌باشد. در کشورهایی که در آنها انتخابات پارلمانی برگزار می‌شود حوزه‌ها و محدوده‌های انتخاباتی مبنای قرار گرفته است و تعداد حوزه‌ها و مرزهایشان می‌تواند تأثیر اساسی روی ترکیب پارلمان‌های مستقل مجموع رأی‌های حقیقی کاندیداها و احزاب بگذارد (Glassner, ۱۹۹۳: ۱۸۴-۱۸۵). سیستم‌های انتخاباتی ایستا نبوده و روندی تکاملی را طی می‌کنند و همواره تحت تأثیر پدیده‌های مختلف برخاسته از جامعه و محیط قرار دارند (استوارت میل، ۱۳۶۲: ۱۲۵). به دلیل تنوع فضایی الگوهای فضایی و ضرورت روابط متجانس بین آنها، بین این الگوها و توزیع فضایی سایر ساختارهای اجتماعی و اقتصادی رابطه‌ای اساسی برقرار است و با دگرگونی توزیع فضایی طبقات و یا گروه‌های قومی در طول زمان، جغرافیای مشابه انتخاباتی نیز تکامل می‌یابد (جونز و دیگران، ۱۳۸۶: ۲۵۴-۲۵۵). بنابراین، طراحی حوزه‌های انتخاباتی باید با توجه به اصول و روش‌های علمی و منصفانه انجام شود. زیرا، در صورت قصور در این امر می‌تواند منجر به پیدایش وضعیت مرزبندی جانبدارانه و سهمیه‌بندی ناعادلانه شود. شرایط مرزهای حوزه‌های انتخاباتی تأثیر مستقیمی در نتایج انتخابات دارد.

۲-۲- جری ماندرینگ

جری ماندرینگ^۲ روشی است که به وسیله آن به طراحی مرزهای حوزه‌های انتخاباتی به نفع شانس بیشتر پیروزی یک شخص (یا گروه) در انتخابات پیش رو می‌پردازند (Mc lean, ۱۹۹۵: ۲۰۴). جری ماندرینگ سیاسی - طراحی عمدی خطوط مجلس قانون‌گذاری به نفع گروه‌های سیاسی یا دموکراتیک ماورا تناسب و تقارن جمعیتی آنها - که اغلب در فرآیند باز حوزه‌بندی حوزه‌های انتخاباتی ایالات متحده به عنوان یک واقعیت نافذ و گریزناپذیر دیده شده است، اطلاق می‌شود (forgette and platt, ۲۰۰۵: ۹۳۴). جری ماندرینگ تا اوایل قرن بیست و یکم

۱- Representation Geography

۲- Gerry mandering

به‌عنوان یکی از سوء استفاده‌های عمده در انتخابات‌های دموکراتیک، جایی که حوزه‌بندی انتخاباتی مورد استفاده قرار می‌گیرد، ادامه پیدا کرده است. علی‌رغم تلاش‌های زیاد دموکراتیکی که صورت گرفته است، مطبوعات گزارشات بی‌پایانی از مثال‌های فعلی دستکاری‌های فضایی حوزه‌بندی‌های انتخاباتی در همه انواع از سیستم‌های انتخاباتی، مقیاس‌ها و زمینه‌های فرهنگی گزارش می‌کنند (Kenneth, ۲۰۰۸: ۸۳۳).

از لحاظ فنی به‌منظور مقابله با بعضی اعمال جری ماندیرینگی در محتوای بعضی از حوزه‌های انتخاباتی تمهیداتی اتخاذ می‌شود؛ یکپارچگی (واحدهای اداری نباید بین دو یا بیشتر از حوزه‌های انتخاباتی تقسیم شده باشند)، مجاورت (واحدهای میان حوزه‌های انتخاباتی یکسان از لحاظ جغرافیایی باید در مجاورت هم و پیوسته باشند)، برابری جمعیت (جمعیت واحدهای حوزه‌های انتخابیه باید برابر و یا نسبتاً برابر باشند، به‌ویژه در نتایج سیستم‌های انتخاباتی عمده)، انسجام (که بر طبق فرهنگ لغت اکسفورد هر حوزه باید از تراکم و انسجام کافی برخوردار باشد و با دقت و سادگی به یکدیگر بسته شده باشند)، انطباق با مرزهای اداری و اجرایی (مرزهای حوزه‌های انتخاباتی نباید از مرزهای اداری و اجرایی دیگر عبور کند؛ نظیر مرزهای مناطق، استان‌ها و نیز مرز گروه‌های محلی و اقلیتی که با هم زندگی می‌کنند (۱: Apollonio & et al, ۲۰۰۹)).

۲-۳- درجه نمایندگی

درجه نمایندگی^۱ درجه نزدیک شدن نظام به دموکراسی مستقیم است، حد بالای درجه نمایندگی نظامی است که در آن هر کس بتواند به تنهایی سخن بگوید. درجه‌ای بالا از نمایندگی جایی تحقق می‌یابد که تعداد اشخاصی که صدایشان باید به میانجگری هر نماینده شنیده شود کم باشد، یعنی جایی که نسبت نمایندگان به کل اعضای اجتماع بزرگ باشد. هر قدر تعداد موکلان هر نماینده کاهش پذیرد، درجه نمایندگی افزایش می‌یابد. بنابراین درجه نمایندگی را می‌توان با یک عدد درصد بیان کرد؛ درصد همه اعضای اجتماع که نماینده کل اجتماع‌اند (کوهن، ۱۳۷۳: ۱۲۵).

۳- روش تحقیق

این مقاله به صورت اسنادی و با شیوه توصیفی-تحلیلی، مسائل جغرافیای انتخاباتی را در استان گلستان مورد بررسی قرار داده است و در تدوین مطالب از منابع معتبر، اطلاعات موجود در فضای سایبر استفاده شده و برای غنای کار با صاحب نظران بومی نیز مصاحبه شده است.

۴- یافته‌های تحقیق

مبتنی بر یافته‌های تحقیق، استان گلستان مطابق با جدول شماره ۱ از لحاظ تعداد حوزه‌های انتخاباتی با ۶ حوزه انتخاباتی همراه استان‌های مرکزی، کرمانشاه و سیستان و بلوچستان در رتبه ۱۳ کشور و از لحاظ تعداد نماینده به همراه استان‌های مرکزی و اردبیل در رتبه ۱۲ کشور قرار دارد. بر اساس ماده ۶۴ قانون اساسی و بازنگری در اصلاح حوزه‌های انتخابیه مطابق با جدول شماره ۲ وضعیت حوزه‌های انتخابیه استان گلستان بر اساس آخرین اصلاحیه که در سال ۱۳۷۸ صورت گرفته به شرح ذیل می‌باشد.

جدول شماره ۱: وضعیت حوزه‌های انتخاباتی و سهمیه نمایندگی آنها در کل کشور بر اساس اصلاحات سال ۱۳۷۸ شمسی

تعداد نماینده (نفر)	تعداد حوزه	نام استان	تعداد نماینده (نفر)	تعداد حوزه	نام استان	تعداد نماینده (نفر)	تعداد حوزه	نام استان
۴	۴	پوشهر	۱۲	۹	آذربایجان غربی	۳۸	۸	تهران و ...
۴	۴	چهارمحال و ...	۱۰	۹	کرمان	۳	۱	قم
۳	۲	ایلام	۸	۶	کرمانشاه	۷	۶	مرکزی
۴	۴	سمنان	۵	۳	هرمزگان	۲۶	۱۹	خراسان
۳	۳	کهکلوئه و ...	۸	۶	سیستان و بلوچستان	۱۹	۱۵	اصفهان
۷	۵	اردبیل	۶	۵	کردستان	۱۹	۱۳	آذربایجان شرقی
۵	۵	اقلیت‌های دینی	۹	۷	همدان	۱۸	۱۴	خوزستان
۲۹۰	۲۰۷	مجموع	۹	۷	لرستان	۱۲	۹	مازندران
ماخذ: (سایت پرتال اصفهان، اطلاعات آماری هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی www.Isfahanportal.ir/newdes.jsp?)			۵	۴	زنجان	۷	۶	گلستان
			۴	۳	قزوین	۱۸	۱۵	فارس
			۴	۴	یزد	۱۳	۱۱	گیلان

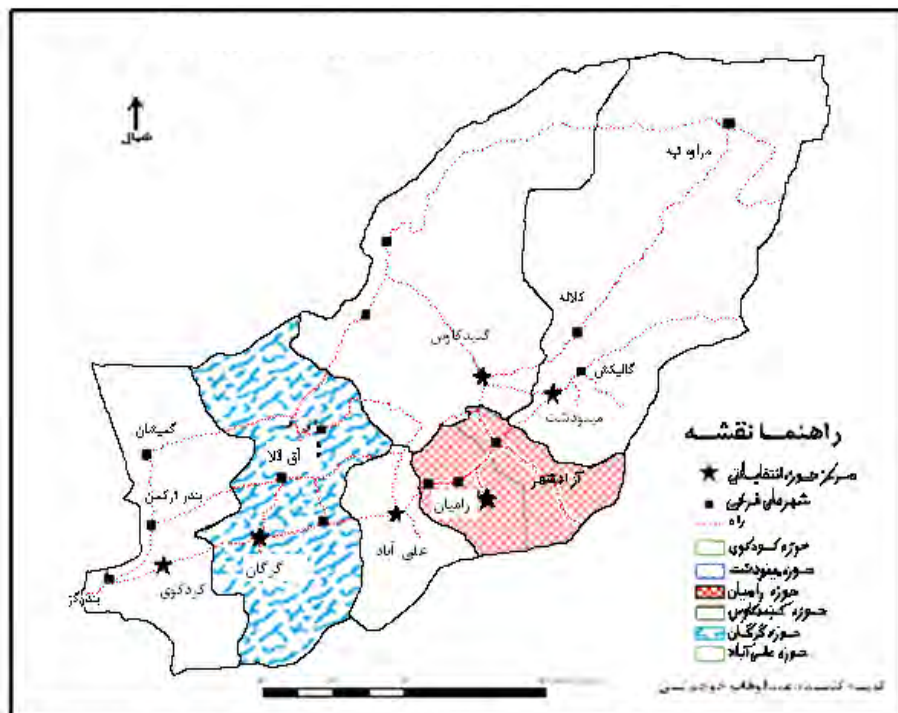
جدول شماره ۲: شرایط حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان بر اساس قانون اصلاحی سال ۱۳۷۸ شمسی

نام حوزه انتخاباتی	نام مناطق حوزه انتخاباتی	تابعیت مناطق حوزه انتخاباتی	نام مرکز حوزه انتخاباتی	تعداد نماینده
کردکوی، بندرگز و بندر ترکمن	الف) شهرستان کردکوی شامل:	شهر کردکوی	کردکوی	۱ نفر
		بخش مرکزی	کردکوی	
		بخش بندرگز	کردکوی	
	ب) شهرستان ترکمن شامل:	شهر بندر ترکمن	ترکمن	
		بخش مرکزی	ترکمن	
		بخش گمیشان	ترکمن	
گنبدکاووس	الف) شهرستان: گنبد کاووس (به استثنای بخش‌های آزادشهر و رامیان) شامل:	شهر گنبد کاووس	گنبد کاووس	۱ نفر
		بخش مرکزی	گنبد کاووس	
		بخش داشلی برون	گنبد کاووس	
مینودشت، کلاله و مراوه تپه	الف) بخش مینودشت ب) بخش گوکلان ج) بخش مراوه تپه	گنبد کاووس	مینودشت	۱ نفر
		گنبد کاووس	مینودشت	
		گنبد کاووس	مینودشت	
رامیان و آزادشهر	الف) بخش رامیان ب) بخش آزادشهر	گنبد کاووس	رامیان	۱ نفر
		گنبد کاووس	رامیان	
گرگان	شهرستان گرگان شامل:	شهر گرگان	گرگان	۲ نفر
		بخش مرکزی (به استثنای ناش و شاهکوه)	گرگان	
		بخش آق‌قلا	گرگان	
علی آباد	شهرستان علی آباد شامل:	شهر علی آباد	علی آباد	۱ نفر
		بخش مرکزی	علی آباد	

ماخذ: (ویشکایی سیاسی، ۱۳۷۸: ۱۲۹-۱۳۰)

نقشه حوزه‌های انتخابیه استان گلستان بر طبق اصلاحات سال ۱۳۷۸ شمسی تاکنون همراه با مراکز حوزه‌ها و راه‌های اصلی استان گلستان به قرار ذیل می‌باشد؛

نقشه شماره ۱: حوزه‌های انتخابیه استان گلستان بعد از اصلاحات جداول حوزه‌ها توسط مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۷۸ ش

۴-۱- انطباق حوزه‌های انتخاباتی با معیارهای حوزه‌بندی استاندارد

شاخص‌ها و معیارهایی که حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان با توجه به آنها در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند عبارت می‌باشند از شاخص جمعیت برابر (شاخص جمعیت برابر در مورد حوزه‌های انتخاباتی با توجه به معیار موجود در قانون انتخابات کشور که طبق آن برای هر ۱۵۰ هزار نفر یک نماینده مجلس شورای اسلامی تعلق می‌گیرد، مورد بررسی است)، انطباق مرزهای حوزه‌های انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری، قومیت یا جوامع هم منفعت، محیط

جغرافیایی و راه‌های ارتباطی و دسترسی می‌باشد.^۱

۱-۱-۴- حوزه انتخاباتی کردکوی، بندرگز و بندرترکمن

حوزه انتخاباتی کردکوی دارای ۲۳۵۸۲۴ نفر جمعیت می‌باشد، از لحاظ انطباق مرزهای حوزه انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان کاملاً منطبق می‌باشد. از لحاظ شرایط قومیتی جمعیت ترکمن حوزه کردکوی ۱۱۴۲۱۸ نفر می‌باشد که ۴/۴۸٪ کل جمعیت حوزه انتخاباتی را تشکیل می‌دهد. از لحاظ جغرافیای طبیعی و انسانی این حوزه انتخاباتی به دو قسمت متفاوت از لحاظ شرایط جغرافیایی تقسیم می‌شود؛

قسمت‌های جنوبی با طبیعت کوهستانی و جنگلی با خاک‌های حاصلخیز در جلگه‌ها که شامل شهرستان‌های کردکوی و بندرگز بوده و جمعیت غیر ترکمن را در خود جای داده است و نیمه شمالی حوزه با زمین‌های هموار و با تراکم گیاهی کم که به طرف شمال از لحاظ آب و هوایی خشکتر می‌شود، شامل شهرستان بندر ترکمن بوده و گروه قومی ترکمن را در خود جای داده است. از لحاظ شرایط ارتباطی و دسترسی در این منطقه چهار مکان مرکزی از لحاظ تحرکات جمعیتی وجود دارد که به ترتیب از لحاظ اهمیت شامل شهر بندرترکمن، کردکوی، بندرگز و گمیشان می‌باشد که در شهرستان‌های خود به‌عنوان کانون مرکزی قوی عمل می‌کنند.

۲-۱-۴- حوزه انتخاباتی گرگان و آق‌قلا

کل جمعیت حوزه انتخاباتی گرگان و آق‌قلا ۵۰۳۳۲۷ نفر می‌باشد، از لحاظ شرایط قومیتی، جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی گرگان و آق‌قلا ۱۰۹۴۴۰ نفر و درصد جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی ۲۱/۷٪ می‌باشد. از لحاظ انطباق مرزهای حوزه انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان، منطبق می‌باشد. این حوزه انتخاباتی از ترکیب دو شهرستان گرگان در

---

^۱. مأخذ اطلاعات این بخش مقاله به‌دلیل نبود اطلاعات مورد نیاز از طریق اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ شمسی و مشاهدات میدانی محقق و نیز نقشه‌های جغرافیای طبیعی و انسانی و راه‌های استان گلستان می‌باشد.

قسمت جنوبی و آق‌قلا در قسمت شمالی به وجود آمده است. از لحاظ شرایط جغرافیایی این حوزه انتخاباتی کاملاً شبیه حوزه کردکوی بوده و به دو بخش متفاوت از لحاظ جغرافیای طبیعی و انسانی در جهت شمالی جنوبی تقسیم می‌شود. از لحاظ شرایط راه‌های ارتباطی و دسترسی این حوزه انتخاباتی دارای دو مکان مرکزی عمده از لحاظ تحرکات جمعیتی شامل شهر گرگان و شهر آق‌قلا می‌باشد که اولی در شهرستان گرگان و دیگری در شهرستان آق‌قلا مرکزیت دارد. در این حوزه انتخاباتی به دلیل وزن بالای ژئوپلیتیکی شهر گرگان (مرکز استان و فاصله ۱۵ کیلومتری با آق‌قلا) حرکات جمعیتی به سمت این شهر متمایل می‌باشد.

۳-۱-۴- حوزه انتخاباتی علی آباد

تعداد جمعیت حوزه انتخاباتی علی آباد طبق سرشماری سال ۱۳۸۵ شمسی ۱۲۳۹۲۳ نفر می‌باشد، جمعیت ترکمن آن ۱۵۱۴۴ نفر و درصد جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی ۱۲/۲٪ جمعیت حوزه را شامل می‌شود. از لحاظ انطباق مرزهای حوزه انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان، کاملاً منطبق می‌باشد. از لحاظ تقسیمات کشوری این حوزه انتخاباتی تنها از شهرستان علی آباد کنترل تشکیل شده است. از لحاظ شرایط جغرافیای طبیعی و انسانی این حوزه انتخاباتی از یک بخش کوهستانی جنگلی با تراکم جمعیتی کم در قسمت جنوبی و یک مخروط افکنه حاصلخیز در قسمت شمالی با جمعیت متراکم می‌باشد. اکثریت گروه جمعیتی این حوزه انتخاباتی غیر ترکمن بوده و گروه قومی ترکمن در بخش‌های شمالی حوزه و در مناطق روستایی ساکن می‌باشند.

از لحاظ ارتباطات و دسترسی این حوزه انتخاباتی از یک مکان مرکزی (شهر علی‌آباد کنترل) که شهر مرکز شهرستان می‌باشد، برخوردار است همراه با تمایل حرکتی به شهر گرگان و مناطق ترکمن نشین آن نیز بیشتر به مرکز جمعیتی شهر آق‌قلا متمایل می‌باشند.

۴-۱-۴- حوزه انتخاباتی رامیان و آزادشهر

جمعیت حوزه انتخاباتی رامیان و آزادشهر در سرشماری سال ۱۳۸۵ شمسی مجموعاً ۱۷۰۱۱۷ نفر می‌باشد. جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی ۱۳۸۹۹ نفر و درصد جمعیت ترکمن حوزه نسبت به جمعیت کل حوزه ۸/۱٪ می‌باشد. از لحاظ انطباق مرزهای حوزه انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان، کاملاً منطبق می‌باشد. این حوزه انتخاباتی از ترکیب دو شهرستان رامیان و آزادشهر به وجود آمده است. از لحاظ شرایط جغرافیای طبیعی این حوزه انتخاباتی همانند حوزه علی‌آباد از تجانس نسبی برخوردار می‌باشد. از لحاظ جغرافیای انسانی این ناحیه دارای یک جمعیت ترکمن ۸/۱٪ در مناطق شمالی و میانی می‌باشد اما بدنه دیگر جمعیتی (۹۰٪) به نسبت زیادی بین گروه‌های قومیتی فارس، سیستانی، ترک و بلوچ تقسیم شده است. از لحاظ وضعیت ارتباطات و دسترسی این حوزه انتخاباتی از دو مکان مرکزی شهرهای رامیان و آزادشهر و کانونهای مرکزی ضعیفتر شهرهای خان ببین و دلند برخوردار می‌باشد.

۴-۱-۵- حوزه انتخاباتی گنبدکائوس

حوزه انتخاباتی گنبدکائوس در سال ۱۳۸۵ دارای جمعیت ۲۸۳۳۳۱ نفری می‌باشد، جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی ۲۲۰۸۸۷ نفر و درصد جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی ۷۷/۹٪ می‌باشد. از لحاظ انطباق مرزهای حوزه انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان، کاملاً منطبق می‌باشد. حوزه انتخاباتی گنبدکائوس منطبق بر شهرستان گنبدکائوس می‌باشد. از لحاظ شرایط جغرافیای طبیعی و انسانی این حوزه انتخاباتی از تجانس نسبی برخوردار می‌باشد از لحاظ جغرافیای طبیعی از محیط جغرافیای مسطح و هموار برخوردار بوده و آب و هوای آن به دلیل محیط صحرایی گرم و به سمت شمال و هم مرز با ترکمنستان گرمتر و خشک تر می‌شود. از لحاظ تراکم جمعیتی در قسمت‌های جنوبی متراکم و در بخش‌های شمالی حوزه انتخاباتی تراکم جمعیت کمتر می‌شود. اکثریت جمعیت حوزه از گروه قومی ترکمن بوده و در مناطق جنوبی و نیز شهر گنبدکائوس جمعیت قابل ملاحظه غیرترکمن فارس، ترک و سیستانی وجود دارد. از لحاظ معیار ارتباطات و دسترسی کانون مرکزی غالب و مسلط شهر گنبدکائوس می‌باشد که در بخش جنوبی حوزه انتخاباتی مکان‌گزینی شده است.

۴-۱-۶- حوزه انتخاباتی مینودشت، کلاله و مراوه تپه

تعداد جمعیت حوزه انتخاباتی مینودشت در سرشماری سال ۱۳۸۵، ۲۷۶۵۳۳ نفر می‌باشد، جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی ۱۱۲۷۰۲ نفر و درصد جمعیت ترکمن حوزه انتخاباتی از کل جمعیت ۴۰/۷٪ می‌باشد. از لحاظ انطباق مرزهای حوزه کاملاً منطبق بر مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان می‌باشد. این حوزه انتخاباتی از سه شهرستان مینودشت، کلاله و مراوه تپه تشکیل شده است.

از لحاظ محیط جغرافیای طبیعی و انسانی این حوزه انتخاباتی از پیچیدگی خاصی برخوردار می‌باشد، این حوزه انتخاباتی از محیط جغرافیایی کوهستانی جنگلی و دشت حاصلخیز در قسمت‌های جنوب شرقی و جنوبی خود برخوردار بوده که اکثر جمعیت آنها را گروه‌های قومی غیر ترکمن تشکیل می‌دهد و در قسمت‌های میانی و شمال غربی و شمال شرقی که اکثریت ساکنان آنها را گروه قومی ترکمن تشکیل می‌دهد از آب و هوای خشکتر و گرمتر با حاصلخیزی کم خاک برخوردار می‌باشد.

از لحاظ راه‌های ارتباطی و دسترسی این حوزه انتخاباتی از چهار کانون مرکزی شامل شهرهای مینودشت، گالیکش، کلاله و مراوه تپه برخوردار می‌باشد. البته با توجه به نزدیکی جغرافیایی سه کانون مرکزی اولی این ارتباطات شکلی خاص به خود گرفته است و شهر مراوه تپه به لحاظ دوری جغرافیای از سه مرکز فوق‌الذکر از وضعیت مشخص تری برخوردار است.

۲-۴- موارد اعمال پدیده جری ماندرینگ در حوزه‌بندی‌های انتخاباتی

۱-۲-۴- فرآیند طراحی و تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی

تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی و تخصیص کرسی‌های مجلس به هر یک از حوزه‌ها در بعد از انقلاب اسلامی در اولین قانون انتخابات بعد از انقلاب در سال ۱۳۵۸ شمسی تهیه گردید و به موجب آن اولین انتخابات مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۵۸/۱۲/۲۴ برگزار گردید. باید گفت روند حوزه‌بندی و تخصیص کرسی‌ها در منطقه شرقی استان مازندران (استان گلستان فعلی) روند تکاملی قبل از انقلاب را طی کرده است.

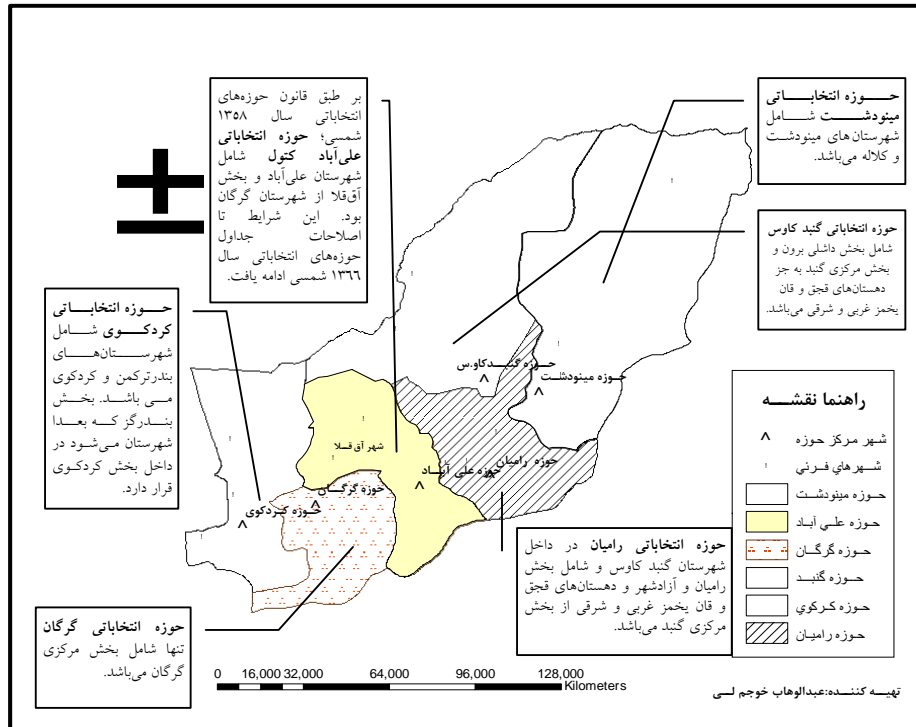
۱-۱-۲-۴- حوزه‌بندی و تخصیص کرسی در سال ۱۳۵۸ شمسی

در منطقه شرق استان مازندران (استان گلستان فعلی) شرایط حوزه‌های انتخاباتی به قرار زیر بوده است؛ ۶ حوزه انتخاباتی و ۶ نماینده.

جدول شماره ۳: شرایط حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان بر اساس قانون حوزه‌های انتخاباتی سال ۱۳۵۸ ش

نام حوزه انتخاباتی	نام مناطق حوزه انتخاباتی	تابعیت مناطق حوزه انتخاباتی	نام مرکز حوزه انتخاباتی	تعداد نماینده
کردکوی، بندرگز و بندر ترکمن	الف) شهرستان کردکوی شامل:	شهر کردکوی	کردکوی	۱ نفر
		بخش مرکزی	کردکوی	
		بخش بندرگز	کردکوی	
	ب) شهرستان ترکمن شامل:	شهر بندر ترکمن	ترکمن	
		بخش مرکزی	ترکمن	
		بخش گمیشان	ترکمن	
گنبدکاوس	الف) شهرستان: گنبد کاووس (به استثنای بخش‌های آزادشهر و رامیان و دهستان‌های قیجق و قان یخمز غربی و شرقی) شامل:	شهر گنبد کاووس	گنبد کاووس	۱ نفر
		بخش مرکزی	گنبد کاووس	
		بخش داشلی برون	گنبد کاووس	
مینودشت، کلاله و مراوه تپه	شهرستان مینودشت شامل:	شهر مینودشت	مینودشت	۱ نفر
		بخش مرکزی	مینودشت	
		بخش کلاله	مینودشت	
		بخش مراوه تپه	مینودشت	
		بخش گالیکش	مینودشت	
رامیان و آزادشهر	۱- بخش رامیان: ۲- بخش آزادشهر ۳- دهستان‌های قیجق، قان یخمز غربی و شرقی تابع بخش مرکزی شهرستان گنبد کاووس	گنبد کاوس	رامیان	۱ نفر
گرگان	شهرستان گرگان شامل:	شهر گرگان	گرگان	۱ نفر
		بخش مرکزی (به استثنای ناش و شاهکوه)	گرگان	
علی آباد	شهرستان علی آباد شامل:	شهر علی آباد	علی آباد	۱ نفر
		بخش مرکزی	علی آباد	
		بخش آق‌قلا	گرگان	

مأخذ: وزارت کشور، جدول حوزه‌های انتخاباتی ۱۳۵۸

نقشه شماره ۲: حوزه های انتخاباتی استان گلستان بعد از تشکیل حوزه های انتخاباتی استان گلستان (منطقه شرقی استان مازندران) مطابق قانون انتخابات سال ۱۳۵۸ ش

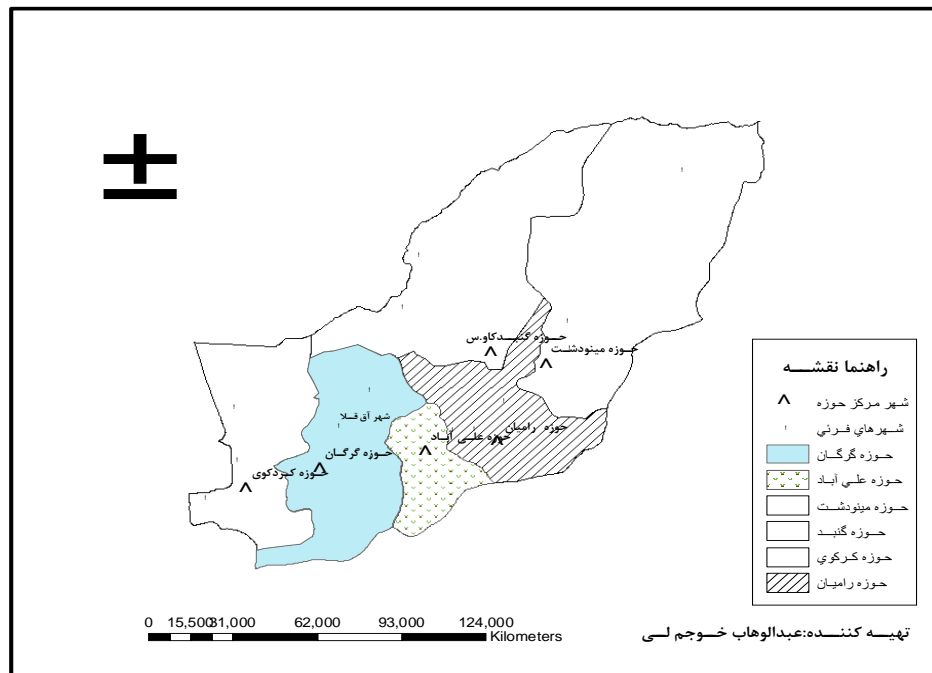
۲-۱-۲-۴- قانون اصلاح جداول حوزه های انتخاباتی مصوب ۱۳۶۶/۱/۳۰ شمسی

طبق این قانون و با اعمال اصلاحات قانون اصلاح جداول حوزه های انتخاباتی مصوب ۱۳۷۴/۹/۲۲ شمسی؛ تغییرات زیر در حوزه های انتخاباتی مناطق شرقی استان مازندران (گلستان) اعمال می شود؛

۱. حوزه انتخاباتی گرگان شامل گرگان و کلیه بخش ها و دهستان های تابعه

بر طبق این اصلاحیه بخش آق قلا که جزو شهرستان گرگان به حساب می آمد اما در انتخابات مجلس جزو حوزه انتخاباتی علی آباد کتول قرار می گرفت اصلاح و از لحاظ حوزه انتخاباتی

نیز به شهرستان گرگان ضمیمه می‌شود.

نقشه شماره ۳: حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان بعد از اصلاح جداول حوزه‌های انتخاباتی کشور در سال ۱۳۶۶ ش

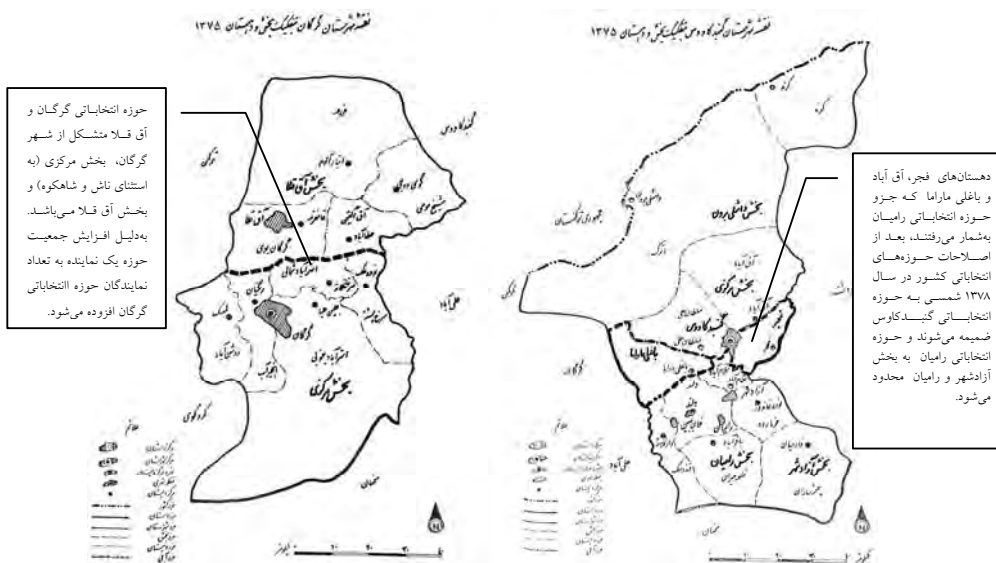
۳-۱-۲-۴- قانون اصلاح جداول حوزه‌های انتخاباتی مصوب ۱۳۷۸/۸/۱۲ شمسی

طبق این قانون وضعیت حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان با حفظ کلیت قبلی به قرار زیر اصلاح می‌گردد؛

۱. تعداد نماینده حوزه انتخاباتی «گرگان» از یک به دو نفر افزایش می‌یابد.
۲. مناطق تابع حوزه انتخاباتی گنبد کاوس به «شهرستان گنبد کاوس به استثنای بخش‌های آزادشهر و رامیان شامل شهر گنبد کاوس و بخش‌های مرکزی و داشلی برون» اصلاح می‌گردد.
۳. مناطق تابع حوزه انتخاباتی «رامیان و آزادشهر» به «بخش رامیان و بخش آزادشهر» اصلاح می‌گردد.

بر طبق این اصلاحیه حوزه گرگان که شامل شهر گرگان و بخش مرکزی (به استثنای ناش و شاهکوه) و بخش آق‌قلا می‌باشد به علت افزایش در تعداد جمعیت حوزه سهمیه نمایندگی آن از ۱ به ۲ نماینده افزایش پیدا می‌کند. حوزه انتخاباتی رامیان و آزادشهر که به جز بخش‌های رامیان و آزادشهر شامل دهستان‌های فجر، آق‌آباد، باغلی ماراما از شهرستان گنبدکاووس یا سلطانعلی تابع بخش مرکزی شهرستان گنبد که با محدوده دهستان‌های سابق قجق، قانیخمز شرقی و قانیخمز غربی تطبیق می‌نماید، از حوزه انتخاباتی رامیان و آزادشهر جدا شده و جزو حوزه انتخاباتی گنبدکاووس قرار می‌گیرند و حوزه انتخاباتی رامیان و آزادشهر محدود به بخش رامیان و بخش آزادشهر می‌گردد.

نقشه شماره ۵: دهستان‌های تشکیل دهنده حوزه انتخاباتی گرگان و آق قلا ۱۳۷۵.ش. ماخذ: (سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان گرگان ۱۳۷۵: ۴۷)

نقشه شماره ۴: دهستان‌های تشکیل دهنده حوزه انتخاباتی رامیان و گنبدکاووس سال ۱۳۷۵.ش. ماخذ: (سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان گنبدکاووس ۱۳۷۵: ۴۵)

۲-۲-۴- تساوی جمعیتی و درجه نمایندگی حوزه‌های انتخاباتی

از لحاظ شرایط جمعیتی حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان بر طبق سرشماری سال ۱۳۸۵

شمسی با مدنظر قرار دادن معیار استاندارد لحاظ شده در قانون انتخابات کشور عمل می‌کنیم که برای هر حوزه انتخاباتی تعداد جمعیت ۱۵۰۰۰۰ نفر را معین کرده است^۱

جدول شماره ۴: تساوی جمعیتی و درجه نمایندگی حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان بر اساس اصلاحات ۱۳۷۸ش

نام حوزه انتخاباتی	کردکوی	گرگان	علی آباد	رامیان	گنبدکاووس	مینودشت
تعداد جمعیت	۲۳۵۸۲۴	۵۰۳۳۲۷	۱۲۳۹۲۳	۱۷۰۱۱۷	۲۸۳۳۳۱	۲۷۶۵۳۳
جمعیت مازاد یا کم	۸۵۸۲۴	۲۰۳۳۲۷	۲۶۰۷۷	۲۰۱۱۷	۱۳۳۳۳۱	۱۲۶۵۳۳
درجه نمایندگی	خیلی کم	خیلی کم	زیاد	کم	خیلی کم	خیلی کم

۳-۴- سهم گروه قومی ترکمن از نمایندگان مجلس استان گلستان

سهم گروه قومی ترکمن از کاندیداهای استان گلستان در هشت دوره برگزاری انتخابات مجلس شورای اسلامی با مدنظر قرار دادن نسبت جمعیتی ترکمن‌ها در حوزه‌های انتخاباتی، تک مرحله‌ای یا دو مرحله‌ای شدن انتخابات و دفعات حضور کاندیدای ترکمن در مرحله دوم انتخابات به قرار زیر بوده است.

جدول شماره ۵: شرایط حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان از لحاظ تک یا دو مرحله‌ای شدن انتخابات و دفعات حضور کاندیدای ترکمن در محله دوم

حوزه	کردکوی	گرگان	علی‌آباد	رامیان	گنبدکاووس	حوزه مینودشت
درصد جمعیت گروه قومی ترکمن	٪۴۸/۴	٪۲۱/۷	٪۱۲/۲	٪۸/۱	٪۷۷/۹	٪۴۵-۴۰
تعداد انتخابات دو مرحله‌ای	۸	۵	۴	۸	۷	۶
دفعات حضور کاندیدای ترکمن در مرحله دوم	۷	۲	۱	۲	۷	۵
دفعات راهیابی کاندیدای ترکمن به مجلس	۳	۰	۰	۱	۶	۲

^۱. ماخذ: اطلاعات این بخش مقاله از طریق مراجعه به کتابخانه مرکز آمار ایران و تجزیه و تحلیل اطلاعات سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ شمسی به دست آمده است.

جدول شماره ۶: مشخصات حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان از لحاظ معیارهای مورد بررسی سال ۱۳۸۵ ش

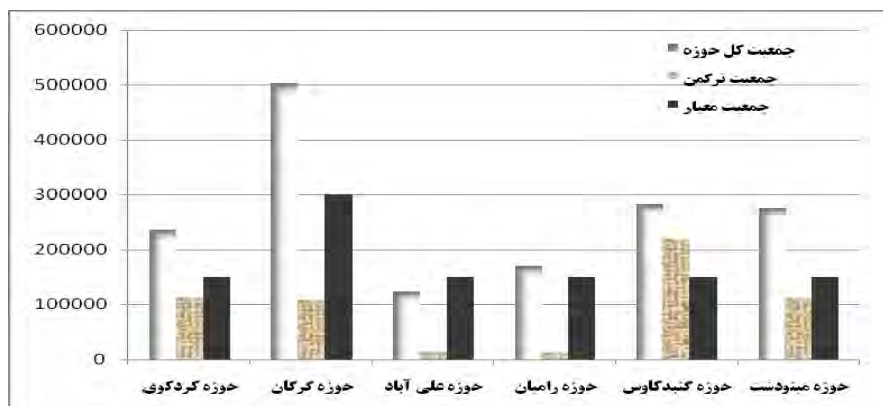
تعداد نماینده	در چه نمایندگی (برابری ارزش آرا)	ارتباطات و دسترسی	نسبت گروه قومی ترکمن	انطباق با محدوده‌های تقسیمات کشوری	شرایط جغرافیایی	تراکم جمعیت (نفر در کیلومتر مربع)	مساحت (کیلومتر مربع)	اسامی حوزه‌های انتخاباتی
۱	کم (۸۵۸۲۴ نفر)	۴ کانونی	٪۴۸/۴	منطبق	دو ناحیه‌ای	۸۹/۴	۲۶۳۸	کردکوی، بندرگز و بندر ترکمن
۲	کم (۲۰۳۳۲۷ نفر)	۲ کانونی	٪۲۱/۷	منطبق	دو ناحیه‌ای	۱۴۷	۳۴۲۲	گرگان و آق‌قلا
۱	بالا (۲۶۰۷۷ نفر کمتر از حد استاندارد)	۱ کانونی	٪۱۲/۲	منطبق	تک‌ناحیه‌ای	۱۱۲/۴	۱۱۰۲	علی‌آباد
۱	کم (۲۰۱۱۷ نفر)	۴ کانونی	٪۸/۱	منطبق	تک‌ناحیه‌ای	۱۰۱/۵	۱۶۸۰	رامیان و آزادشهر
۱	کم (۱۳۳۳۳۱ نفر)	۱ کانونی	٪۷۷/۹	منطبق	تک‌ناحیه‌ای	۵۶/۵	۵۰۰۹	گنبدکائوس
۱	کم (۱۲۶۵۳۳ نفر)	۴ کانونی	٪۴۰/۷	منطبق	دو ناحیه‌ای	۴۵/۴	۶۵۱۷	مینودشت، کلاله و مراوه تپه

۵- تجزیه و تحلیل

۵-۱- تساوی جمعیتی و ارزش برابر آرا

به جز حوزه انتخاباتی علی‌آباد بقیه حوزه‌های انتخاباتی دارای جمعیت بیشتری نسبت به حد استاندارد ۱۵۰ هزار نفر در نظر گرفته شده در قانون انتخابات کشور می‌باشند. بین حوزه‌های انتخاباتی با توجه به سهمیه نمایندگی آنها از لحاظ برابری جمعیت تناسب کمی وجود دارد. همچنین تغییرات مرزهای حوزه‌های انتخاباتی در طول زمان تأثیر عمده‌ای در تغییرات جمعیتی حوزه‌های انتخاباتی داشته است؛ تعداد جمعیت حوزه‌های انتخاباتی گرگان، علی‌آباد، رامیان و گنبدکائوس به این لحاظ تغییرات عمده‌ای را شاهد بوده‌اند، این تغییرات در حوزه‌های انتخاباتی رامیان و گنبدکائوس در موفقیت یا شکست کاندیداهای وابسته به گروه‌های قومی مختلف به‌ویژه ترکمن‌ها نقش مهمی داشته است. با توجه به عدم تساوی جمعیتی و وجود

اختلاف جمعیتی قابل ملاحظه در نسبت جمعیتی حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان باید گفت معیار تساوی جمعیتی و ارزش برابر آرا در تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان رعایت نشده است.

نمودار شماره ۱: مقایسه جمعیت گروه قومی ترکمن و جمعیت کل حوزه‌ها با معیار جمعیتی ۱۵۰ هزار نفر قانون انتخابات در حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان

۲-۵- جوامع هم منفعت و قومیت

بعد از اصلاحات سال ۱۳۷۸ش حوزه‌های انتخاباتی علی آباد، رامیان و گنبدکاووس از لحاظ تجانس قومی-اجتماعی از شرایط بهتری برخوردار می‌باشند. اما حوزه‌های انتخاباتی کردکوی، گرگان و مینودشت از تجانس قومی-اجتماعی کمتری برخوردار بوده و جمعیت تشکیل دهنده آنها به نسبت تقریباً مساوی بین گروه‌های قومی ترکمن و غیر ترکمن تقسیم شده است و در هر سه حوزه انتخاباتی گروه قومی ترکمن نسبت کمتری از جمعیت حوزه را به خود اختصاص داده است که در میزان موفقیت کاندیداهای منتسب به این گروه قومی تأثیر زیادی داشته است. همچنین همانند معیار قبلی تغییرات مرزهای حوزه‌های انتخاباتی و انتزاع و الحاق سطوح تقسیمات کشوری در سطح دهستان (تغییرات مرزی اعمال شده بین حوزه‌های انتخاباتی رامیان و گنبدکاووس در اصلاحات سال ۱۳۷۸ش که طبق آن دهستان‌های فجر و

باغلی ماراما از حوزه رامیان جدا و به حوزه گنبدکاوس الحاق شد) و بخش (انتزاع و الحاق بخش آق‌قلا به ترتیب از حوزه علی آباد به حوزه گرگان در اصلاحات حوزه‌های انتخاباتی سال ۱۳۶۶ش) در تناسب قومی- اجتماعی حوزه‌های انتخاباتی نتایج انتخابات تأثیر عمده‌ای داشته است.

۳-۵- انسجام محیط جغرافیایی

بین شرایط محیط جغرافیایی و شرایط قومیتی- اجتماعی حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان ارتباط محسوسی وجود داشته است. حوزه‌های انتخاباتی علی آباد، رامیان و گنبدکاوس از محیط جغرافیایی منسجمی برخوردار بوده و سه حوزه دیگر از دو ناحیه جغرافیایی متفاوت معتدل کوهستانی و دشت با پوشش گیاهی و جمعیتی متراکم و بارندگی زیاد برخوردار بوده و بخش دیگر حوزه‌های انتخاباتی غالباً در قسمت شمالی از محیط جغرافیایی هموار، پوشش گیاهی کم، میزان حاصلخیزی خاک و بارندگی کم و تراکم جمعیتی کمتر برخوردار هستند. که ناحیه اولی بیشتر گروه قومی غیر ترکمن و ناحیه دومی بیشتر گروه قومی ترکمن را در خود جای داده است.

۴-۵- راه‌های ارتباطی و دسترسی

از لحاظ ارتباطات و دسترسی‌های عمده در داخل حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان شرایط یکسانی را نمی‌توان مشاهده کرد. حوزه‌های انتخاباتی از مراکز کانونی متفاوتی از لحاظ تعداد و وزن ژئوپلیتیکی برخوردار بوده و به همان نسبت نیز از الگوهای ارتباطی و دسترسی‌های متفاوتی برخوردار می‌باشند. حوزه‌های انتخاباتی علی آباد و گنبدکاوس تک کانونی بوده و حوزه‌های انتخاباتی کردکوی، گرگان، رامیان و مینودشت به ترتیب از ۴، ۲، ۴ و ۴ مکان مرکزی با وزن‌های متفاوت برخوردار می‌باشند. در حوزه کردکوی مکان مرکزی مراوه تپه با توجه به جمعیت کم (۶ هزار نفر) به دلیل فاصله جغرافیای زیاد از سه کانون جمعیتی مینودشت، کلاله و گالیکش از شرایط خاص برخوردار می‌باشد. در حوزه رامیان دو شهر

رامیان و آزادشهر نقش عمده را بازی می‌کنند و در حوزه گرگان، شهر گرگان وزن ژئوپلیتیکی زیادی در حوزه و سطح استان برخوردار بوده و شهر آق‌قلا به‌عنوان مرکز شهرستان آق‌قلا به‌عنوان مرکز ارتباطی و دسترسی عمده شهرستان عمل می‌کند. در حوزه کردکوی شهرهای کردکوی، بندرگز و بندرترکمن نقش عمده را در شهرستان‌های تابع خود بازی می‌کنند. شهر علی‌آباد در حوزه و شهرستان تابع خود و شهر گنبد کاوس با توجه به وزن ژئوپلیتیکی عمده در حوزه انتخاباتی خود و بخش شرقی استان گلستان نقش ارتباطی، دسترسی و خدماتی اصلی را بر عهده دارد.

۵-۵- انطباق مرزهای حوزه‌های انتخاباتی با مرزهای تقسیمات کشوری

مرزهای هر ۶ حوزه انتخاباتی استان گلستان- طبق اصلاحات سال ۱۳۷۸ش منطبق بر مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان و استان می‌باشند. با این تفاوت که حوزه‌های انتخاباتی گنبدکاوس و علی‌آباد متشکل از یک شهرستان بوده و حوزه‌های انتخاباتی کردکوی، گرگان، رامیان و مینودشت به ترتیب متشکل از ۳، ۲، ۲ و ۲ شهرستان می‌باشند. در طول دوره زمانی سی سال گذشته موارد عدم انطباق مرزهای حوزه‌های انتخاباتی بر مرزهای تقسیمات کشوری شهرستان و بخش به قرار زیر بوده است: ۱- تا سال ۱۳۷۸ شمسی در داخل شهرستان گنبدکاوس دو حوزه انتخاباتی رامیان و گنبدکاوس وجود داشته است و حوزه رامیان که متشکل از دو بخش رامیان و آزادشهر بوده است، دو دهستان فجر و باغلی ماراما از بخش مرکزی گنبدکاوس را نیز شامل می‌شده است. بنابراین ۳ مورد عدم انطباق در مرزهای دهستان، بخش و شهرستان را در این دو حوزه انتخاباتی شاهد بوده‌ایم. ۲- تا سال ۱۳۶۶ش حوزه انتخاباتی علی‌آباد متشکل از شهرستان علی‌آباد و بخش آق‌قلا از شهرستان گرگان بوده است.

۵-۶- موارد اعمال جری ماندرینگ

پدیده جری ماندرینگ در تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان از جنبه طرز و روش مرزبندی حوزه‌های انتخاباتی و به‌دنبال آن ایجاد نسبت‌های جمعیتی قابل تأمل در درون

حوزه‌های انتخاباتی استان قابل بررسی می‌باشد. وضعیت و شکل مرزهای حوزه انتخاباتی رامیان تا سال ۱۳۷۸ش^۱ و نسبت جمعیتی گروه قومی ترکمن در این حوزه می‌تواند نمونه‌ای از این پدیده در نظر گرفته شود. انتزاع و الحاق (بخش-شهرستان) آق‌قلا به دو شهرستان کاملاً متمایز از لحاظ قومی و اجتماعی- تا اصلاحات سال ۱۳۶۶ش به شهرستان علی‌آباد و بعد از آن به شهرستان گرگان- برای تشکیل حوزه انتخاباتی با توجه جمعیت بالای ۱۱۰ هزار نفری و عدم موفقیت در داشتن نماینده در مجلس شورای اسلامی می‌تواند مصداق جری ماندرینگ در نظر گرفته شود. همچنین وضعیت جمعیتی حوزه‌های انتخاباتی کردکوی، مینودشت، گرگان و تا حدودی گنبدکاووس و تأثیر آن در نتایج انتخابات و موفقیت گروه قومی ترکمن در داشتن نماینده در این حوزه‌های انتخاباتی با توجه به مصادیق جری ماندرینگ، قابل تأمل می‌باشد.

۶- نتیجه‌گیری

از لحاظ انطباق حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان با شاخص‌های استاندارد حوزه‌بندی‌های انتخاباتی، باید گفت سه حوزه انتخاباتی کردکوی، گرگان و مینودشت، منطبق نمی‌باشند و با توجه به شاخص قومیت و جامعه همسود که شاخص اصلی در این کار پژوهشی می‌باشد این سه حوزه کمترین میزان تطابق را دارا می‌باشند.

در شرایط کنونی بعد از اصلاحات حوزه‌های انتخاباتی مورخه ۱۳۷۸ شمسی سه حوزه انتخاباتی علی‌آباد، رامیان-آزادشهر و به نسبت کمتر گنبدکاووس انطباق بیشتری را با شاخص‌های استاندارد حوزه‌بندی انتخاباتی به‌خصوص شاخص قومیت و جامعه همسود از خود نشان می‌دهند.

در بررسی موارد پدیده جری ماندرینگ در حوزه‌های انتخاباتی استان باید گفت اعمال جری ماندرینگ در سه حوزه انتخاباتی کردکوی، گرگان و مینودشت محرز می‌باشد و بعد از اصلاحات قانونی مورخه ۱۳۶۶ و ۱۳۷۸ شمسی موارد اعمال این پدیده در سه حوزه انتخاباتی

^۱ - به نقشه‌های موجود در مقاله رجوع شود. قبل از اصلاحات سال ۱۳۷۸ش نسبت جمعیتی گروه قومی ترکمن در این حوزه به‌طور متوسط حدود ۳۷٪ بوده است.

علی آباد، رامیان-آزادشهر و گنبدکاووس کمتر مشاهده می‌شود. در کل روند تغییرات حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان در جهت انطباق حوزه‌ها با معیارهای استاندارد حوزه‌بندی حرکت کرده است.

در آخر باید خاطر نشان کرد، سمت و سوی اعمال پدیده جری ماندرینگ در حوزه‌های انتخاباتی استان گلستان چه در بحث درجه نمایندگی و چه در بحث چگونگی ترسیم مرزهای حوزه‌های انتخاباتی علیه گروه قومی ترکمن جهت‌گیری کرده است چرا که این گروه جمعیتی با دارا بودن $36/2\%$ جمعیت استان گلستان (حدود ۵۷۹۰۰۰ نفر) در سال ۱۳۸۵ شمسی تنها $20/6\%$ نمایندگان استان (۱۲ نماینده) از تعداد کل نمایندگان استان گلستان (۵۸ نماینده) در مجلس شورای اسلامی را به خود اختصاص داده‌اند. پس رابطه بین نسبت جمعیتی گروه قومی ترکمن در استان گلستان با نسبت نمایندگان مجلس این گروه قومی در بین کل نمایندگان استان گلستان رابطه‌ای نامتناسب می‌باشد.

۷- پیشنهادات

۱- افزایش یک نماینده به تعداد نمایندگان حوزه انتخاباتی مینودشت با حفظ شرایط کنونی و یا تشکیل یک حوزه انتخاباتی جدید منطبق بر شهرستان کلاله که در سرشماری ۱۳۸۵ شمسی دارای ۱۴۹۰۰۰ نفر جمعیت می‌باشد. پیشنهاد اول اولویت دارد زیرا در صورت تبدیل شهرستان کلاله به حوزه انتخاباتی جدا از مینودشت، جمعیت غیر ترکمن حوزه انتخاباتی کلاله که حدود ۳۰۰۰۰ نفر می‌باشند، به عبارتی $20/1\%$ از کل جمعیت حوزه انتخاباتی خواهند بود شانس خیلی کمی برای داشتن نماینده در مجلس خواهند داشت. در صورتی که مرزهای فعلی حفظ شود و یک نماینده اضافه گردد، همه گروه‌ها شانس ارسال نماینده به مجلس را در این حوزه انتخاباتی خواهند داشت.

۲- شهرستان آق‌قلا را از حوزه انتخاباتی گرگان جدا کرده و این شهرستان ۱۰۹۰۰۰ نفری به حوزه انتخاباتی گنبدکاووس با ۲۸۳۰۰۰ نفر جمعیت الحاق شود. دو نماینده مجلس به حوزه

تازه تأسیس شده تخصیص داده شود که به این ترتیب دو شهرستان از لحاظ جمعیتی همگون تشکیل یک حوزه انتخاباتی را می دهند و هم از لحاظ جمعیتی حوزه انتخاباتی گرگان همانند حوزه گنبدکاووس با دارا بودن دو نماینده مجلس، هر دو حوزه واجد حدود ۴۰۰۰۰۰ نفر جمعیت خواهند شد. به این ترتیب اصل برابری ارزش آرا کاملاً رعایت خواهد شد.

۳- تقسیم حوزه انتخاباتی کردکوی به دو حوزه انتخاباتی کردکوی با یک نماینده و بندرترکمن با یک نماینده در دوره زمانی ۱۰ ساله آینده (۱۳۹۸ هجری شمسی) که جمعیت حوزه انتخاباتی افزایش خواهد یافت. الحاق بخشی از جمعیت و وسعت شهرستان و حوزه انتخاباتی گرگان به حوزه انتخاباتی و شهرستان کردکوی در راستای تعدیل جمعیت.

۸- قدردانی

مقاله حاضر مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد تحت همین عنوان می باشد، لذا نگارندگان بر خود لازم می دانند از دانشگاه تربیت مدرس و گروه جغرافیای این دانشگاه به دلیل مساعدت هایشان قدردانی به عمل آورند.

منابع

۱. احمدی‌پور، زهرا و دیگران (۱۳۸۸)؛ تحلیل عوامل مؤثر بر ارتقاء سطوح تقسیمات کشوری مطالعه موردی: شهرستان‌های استان فارس، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال پنجم، شماره اول.
۲. استوارت میل، جان (۱۳۶۹)؛ تأملی در حکومت انتخابی؛ ترجمه علی رامی، تهران: نشر نی.
۳. استانداری گلستان، معاونت سیاسی و امنیتی (۱۳۷۸)؛ پروژه ششمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی، اداره کل امور اجتماعی و انتخابات استان گلستان.
۴. جدول حوزه‌های انتخابیه مجلس شورای اسلامی مصوب ۶۶/۱/۳۰ با رعایت قانون ماده واحده مورخ ۷۰/۱۰/۱۷ معاونت سیاسی و اجتماعی دفتر تقسیمات کشوری، وزارت کشور.
۵. جونز، مارتین و دیگران (۱۳۸۶)؛ مقدمه‌ای بر جغرافیای سیاسی؛ ترجمه زهرا پیشگاهی فرد و رسول اکبری، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۶. جدول حوزه‌های انتخاباتی ۱۳۵۸، کتابخانه دفتر تقسیمات کشوری وزارت کشور.
۷. سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ شمسی استان گلستان، کتابخانه مرکز آمار ایران.
۸. سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ شمسی شهرستان گنبدکاووس، کتابخانه مرکز آمار ایران.
۹. سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ شمسی شهرستان گرگان، کتابخانه مرکز آمار ایران.
۱۰. سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۵۵ شمسی شهرستان گرگان، کتابخانه مرکز آمار ایران.
۱۱. کوهن، کارل (۱۳۷۳)؛ دموکراسی، ترجمه؛ فریبرز مجیدی، چاپ اول، تهران: خوارزمی.
۱۲. کاویانی‌راد، مراد و ویسی هادی (۱۳۷۸)؛ بررسی تأثیر همسایگی بر انتخابات ایران مطالعه موردی: دور نخست نهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در ایران، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره سوم.
۱۳. قانون اصلاح جدول حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی و تعداد نمایندگان آنها مصوب ۱۳۷۸/۸/۱۲ شمسی.
۱۴. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با رعایت اصلاحات سال ۱۳۶۸ شورای بازنگری قانون اساسی، اداره تبلیغات و انتشارات، ۱۳۸۲.
۱۵. صدوقی، مراد علی (۱۳۸۱)؛ رویکردهای تحدید حدود حوزه‌های انتخاباتی، کتابخانه دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی وزارت کشور: پروژه تحقیقاتی.

۱۶. سایت پرتال اصفهان، اطلاعات آماری هفتمین دوره مجلس شورای اسلامی،
www.Isfahanportal.ir/newdes.jsp?
۱۷. ویشکایی سیاسی، سیده روشنگر (۱۳۷۸)؛ راهنمایی انتخابات مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، تهران: نشر
میثاق.

۱۸. Apollonio, Nicola and Others (۲۰۰۹); Bicolored graph partitioning or: Gerrymandering at its worst, *Discrete Applied Mathematics*.

۱۹. Blacksell, Mark (۲۰۰۶); *Political Geography*; New york: Routledge.

۲۰. Forgette, Richard and Glen platt (۲۰۰۵); Redistricting principles and incumbency protection in the U.S. Congress, *Political Geography*, Number ۲۴ , ۹۳۴-۹۵۱.

۲۱. Glassner, Martin. Ira (۱۹۹۳); *Political Geography*, Print In Sngapore, John Wiley & Sons.Inc.

۲۲. Kenneth C. Martise (۲۰۰۸); *The Original Gerrymander*, *Political Geography*, Number ۲۷, ۸۳۳-۸۳۹.

۲۳. Katz, Richard.S (۱۹۹۷); *Democracy And Election*; New york: Oxford.

۲۴. Pal Singh, Chandra (۲۰۰۰); Report: *Political Geography in Practice A century of constituency delimitation in india*, *Political Geography*, Number ۱۹ , ۵۱۷-۵۳۲.

۲۵. Mc lean, Iain (۱۹۹۵); *The Concise Oxford Dictionary of Politics*; london: Oxford.

۲۶. www.en.wikipedia.org/wiki/constituency.